

College voor Toetsen en Examens

MAATSCHAPPIJ- WETENSCHAPPEN HAVO

VAKINFORMATIE
STAATSEXAMEN 2023

Versie: 1 april 2022

De vakinformatie is vastgesteld door het College voor Toetsen en Examens (CvTE). Het CvTE is verantwoordelijk voor de afname van de staatsexamens voortgezet onderwijs en draagt zorg voor de kwaliteit en het niveau van de examens.

De Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO) is belast met de praktische uitvoering en organisatie van de staatsexamens. Met vragen over deze vakinformatie kun je contact opnemen met de afdeling Examendiensten van DUO: (050) 599 89 33 of staatsexamens@duo.nl.

INHOUD

1	INLEIDENDE OPMERKINGEN	4
2	EXAMENPROGRAMMA	4
3	EXAMEN	6
4	COLLEGE-EXAMEN	6
4.1	MONDELING COLLEGE-EXAMEN	6
5	BEREKENING EINDCIJFER	7
	BIJLAGE 1 BESCHRIJVING EXAMENSTOF	8

1 INLEIDENDE OPMERKINGEN

- Het staatsexamen maatschappijwetenschappen havo bestaat uit een centraal examen (paragraaf 3) en een college-examen. Het college-examen is een mondeling examen (paragraaf 4.1).
- In het document 'Toegestane hulpmiddelen' (onder [Vakinformatie voor het staatsexamen](#) op de site van DUO) staat vermeld welke hulpmiddelen je zelf voor het examen moet meenemen.
- Je kunt je voorbereiden met behulp van een lesmethode.
- Oefenmateriaal voor het examen staat op [Oefenen voor het staatsexamen vo](#), en ook op [Examenblad.nl](#).

2 EXAMENPROGRAMMA

Het examenprogramma is verdeeld in domeinen en subdomeinen. De beschrijving van de (sub)domeinen staat in [Bijlage 1](#).

In onderstaande tabel geeft een 'ja' aan in welk examen een (sub)domein getoetst kan worden.

Tabel 1 verdeling van de domeinen en subdomeinen over de verschillende examens

domein	subdomein	centraal examen	mondeling college-examen
A. vaardigheden	informatievaardigheden	ja	ja
vaardigheden	concept-contextbenadering	ja	ja
vaardigheden	onderzoeksvaardigheden	ja	ja
B. vorming (binnen een specifieke context)	socialisatie	ja	ja
vorming (binnen een specifieke context)	politieke socialisatie	ja	ja
vorming (binnen een specifieke context)	socialisatie binnen een specifieke context	ja	ja
vorming (binnen een specifieke context)	overheidsbeleid en standpunten van politieke partijen	ja	ja
C. verhouding (binnen een specifieke context)	sociale ongelijkheid	ja	nee
verhouding (binnen een specifieke context)	macht en gezag	ja	nee
verhouding (binnen een specifieke context)	maatschappelijke en politieke conflicten en samenwerking	ja	nee
verhouding (binnen een specifieke context)	sociale ongelijkheid binnen een specifieke context	ja	nee

domein	subdomein	centraal examen	mondeling college-examen
verhouding (binnen een specifieke context)	maatschappelijke ontwikkelingen die van invloed zijn op sociale ongelijkheid binnen een specifieke context	ja	nee
verhouding (binnen een specifieke context)	overheidsbeleid en standpunten van de politieke partijen	ja	nee
D. binding (binnen een specifieke context)	sociale cohesie: mate van binding	ja	nee
binding (binnen een specifieke context)	politieke instituties en representatie/representativiteit	ja	nee
binding (binnen een specifieke context)	bedreigingen voor de bindingen in de samenleving binnen een specifieke context	ja	nee
binding (binnen een specifieke context)	overheidsbeleid en standpunten van politieke partijen	ja	nee
E. verandering (binnen een specifieke context)	veranderingsprocessen rationalisering, individualisering en institutionalisering	ja	ja
verandering (binnen een specifieke context)	veranderingsprocessen staatsvorming, democratisering en globalisering	ja	ja
verandering (binnen een specifieke context)	effecten van veranderingen binnen een specifieke context	nee	ja
verandering (binnen een specifieke context)	standpunten van politieke stromingen over vraagstukken die samenhangen met modernisering	nee	ja
F. analyse van een sociale actualiteit	informatie verwerven over een actualiteit	nee	ja
analyse van een sociale actualiteit	selectie van hoofd- en kernconcepten toepassen op een actualiteit	nee	ja

3 EXAMEN

De examenstof van het centraal examen staat in het [examenprogramma](#) en [Bijlage 1](#).

- opdracht: schriftelijk beantwoorden van vragen
- tijdsduur: 180 minuten

4 COLLEGE-EXAMEN

4.1 MONDELING COLLEGE-EXAMEN

De examenstof voor het mondeling college-examen overlapt gedeeltelijk met die voor het centraal examen (zie [2 Examenprogramma](#)). Je moet kunnen aantonen dat je de vaardigheden beheerst (zie [Bijlage 1](#)).

De examinatoren onderzoeken in hoeverre je kennis hebt van, en inzicht in maatschappelijke vraagstukken. Ook gaan zij na in hoeverre je in staat bent om een conclusie te trekken en een beargumenteerd standpunt in te nemen.

Op de site van DUO staan onder het kopje 'Ook mondeling examen doen' [informatiefilmpjes](#) waarin getoond wordt hoe een mondeling college-examen verloopt.

Het mondelinge college-examen begint met het bespreken van een casus die je hebt gekregen in het voorbereidingslokaal. Een casus is een recent artikel uit een krant, tijdschrift of van een website. De casus heeft betrekking op een sociale actualiteit.

Je mag bij de voorbereiding aantekeningen maken over de casus. Deze aantekeningen mag je bij het gesprek als hulpmiddel gebruiken.

Bij de bespreking van de casus kunnen de volgende vragen aan de orde komen:

- Op welk domein/domeinen heeft de casus betrekking? Welke hoofd- en kernconcepten herken je in deze tekst. Alle hoofd- en kernconcepten worden bekend verondersteld!
- Domein B Vorming. Wat heeft de casus met dit domein te maken?
- Domein E Verandering. Wat heeft de casus met dit domein te maken?
- Domein A Vaardigheden: Stel je moet een (sociaal)wetenschappelijk onderzoek opzetten over datgene waar de casus over gaat. Hoe ziet de onderzoeksopzet er uit?

Als een domein niet naar aanleiding van de casus bevraagd is, worden over dit domein aparte vragen gesteld in het tweede deel van mondeling.

Zorg ervoor dat je voldoende basiskennis hebt over politiek en het proces van politieke besluitvorming (zie Bijlage 5 van de [syllabus](#) op Examenblad.nl).

Het mondeling college-examen (exclusief de voorbereiding van de casus) duurt in totaal 40 minuten.

Tabel 2 overzicht onderdelen van het mondeling college-examen

opdracht	tijdsduur	deelcijfer	wegingsfactor
bestuderen van de casus en beantwoorden van de vragen in het voorbereidingslokaal	20 minuten		
beantwoorden van vragen naar aanleiding van de casus en een daarbij behorend domein	10 minuten	a	weging: 0,25
beantwoorden van vragen naar aanleiding van de casus over de overige domeinen	30 minuten	b	weging: 0,75

5 BEREKENING EINDCIJFER

Het eindcijfer is het gemiddelde van het cijfer voor het centraal examen en het cijfer voor het college-examen.

Eindcijfer: $(\text{cijfer centraal examen} + \text{cijfer college-examen})$ gedeeld door 2, afgerond op een heel getal.

Het cijfer voor het college-examen wordt berekend door elk van de deeltijfers te vermenigvuldigen met de bijbehorende wegingsfactor, de resultaten bij elkaar op te tellen en de uitkomst vervolgens af te ronden op 1 decimaal.

Cijfer college-examen: $0,25$ keer deeltijfer a + $0,75$ keer deeltijfer b, afgerond op 1 decimaal.

BIJLAGE 1 BESCHRIJVING EXAMENSTOF

DOMEIN A: VAARDIGHEDEN

Informatievaardigheden

Je kunt:

- de benodigde informatie verwerven en selecteren uit digitale en niet-digitale bronnen;
- informatie verwerken en daaruit beredeneerde conclusies trekken;
- de resultaten van een leeractiviteit beschrijven en presenteren.

Concept-contextbenadering

Je kunt:

- denkvaardigheden toepassen op de hoofdconcepten vorming, verhouding, binding en verandering en kernconcepten sociale cohesie, sociale instituties, groepsvorming, cultuur, socialisatie/acculturatie, identiteit, sociale gelijkheid/ongelijkheid, rationalisering, individualisering, institutionalisering, politieke instituties, representatie/representativiteit, politieke socialisatie, ideologie, macht/gezag, conflict/samenwerking, democratisering, globalisering en staatsvorming;
- denkvaardigheden toepassen op contexten, daarbij gebruik makend van hoofd- en kernconcepten. Het betreft zowel de in de domeinen beschreven contexten als andere contexten;
- verbanden leggen tussen en binnen de in de domeinen beschreven contexten met behulp van hoofd- en kernconcepten;
- verbanden leggen tussen en binnen andere contexten met behulp van hoofd- en kernconcepten.

Onderzoeksvaardigheden

Je kunt gegeven onderzoeksresultaten beoordelen op betrouwbaarheid, validiteit en representativiteit.

DOMEIN B: VORMING (BINNEN EEN SPECIFIEKE CONTEXT)

Socialisatie

Je kunt socialisatie binnen een specifieke context herkennen als een proces waarin cultuuroverdracht en cultuurverwerving plaatsvindt en waarin mensen een eigen identiteit ontwikkelen. Je kunt tevens culturen classificeren op basis van verschillende culturele dimensies.

Politieke socialisatie

Je kunt voorbeelden van politieke socialisatie herkennen binnen een specifieke context. Je kunt tevens standpunten classificeren op basis van ideologieën en politieke dimensies.

Socialisatie binnen een specifieke context

Je kunt in hoofdlijnen maatschappelijke ontwikkelingen beschrijven die van invloed zijn op socialisatieprocessen en op de rol van socialisatoren daarin. Je kunt tevens conclusies trekken over die veranderde socialisatieprocessen.

Overheidsbeleid en standpunten van politieke partijen

Je kunt weergeven op welke manieren de overheid invloed tracht uit te oefenen op het proces van (politieke) socialisatie. Je kunt tevens afleiden welke opvattingen aanhangers van politieke stromingen hebben over de rol van de overheid binnen een specifieke context.

DOMEIN C: VERHOUDING (BINNEN EEN SPECIFIEKE CONTEXT)

Sociale ongelijkheid

Je kunt binnen een specifieke context sociale ongelijkheid verklaren en kan beschrijven wat de gevolgen zijn van sociale ongelijkheid.

Macht en gezag

Je kunt contextmateriaal classificeren naar niveaus, naar soorten en naar bronnen van macht. Je kunt macht onderscheiden van gezag en theorieën vergelijken over de machtsverdeling in een democratie.

Maatschappelijke en politieke conflicten en samenwerking

Je kunt ontleden welke oorzaken ten grondslag liggen aan maatschappelijke en politieke conflicten op de verschillende niveaus en wat de gevolgen ervan zijn. Je kunt tevens modellen onderscheiden gebaseerd op conflict of samenwerking.

Sociale ongelijkheid binnen een specifieke context

Je kunt binnen een specifieke context categoriseren welke maatschappelijke posities mensen innemen in een samenleving en beschrijven welke kansen ze hebben dat hun maatschappelijke posities veranderen. Je kunt tevens de gevolgen van het innemen van een lage maatschappelijke positie benoemen.

Maatschappelijke ontwikkelingen die van invloed zijn op sociale ongelijkheid binnen een specifieke context

Je kunt maatschappelijke ontwikkelingen beschrijven die invloed hebben op de sociale ongelijkheid binnen een specifieke context aan de hand van daarvoor relevante hoofd- en kernconcepten.

Overheidsbeleid en standpunten van de politieke partijen

Je kunt binnen een specifieke context onderscheiden met welke instrumenten de overheid de mate van sociale ongelijkheid tracht te beïnvloeden, wat de gevolgen ervan kunnen zijn en welke opvattingen aanhangers van de politieke stromingen hebben over kwesties binnen deze specifieke context.

DOMEIN D: BINDING (BINNEN EEN SPECIFIEKE CONTEXT)

Sociale cohesie: mate van binding

Je kunt typen bindingen onderscheiden en indelen naar niveaus. Je kunt het verband leggen tussen sociale cohesie en sociale controle en voorbeelden geven van kenmerken van sociale instituties.

Politieke instituties en representatie/representativiteit

Je kunt bindingen in de samenleving illustreren aan de hand van politieke instituties en beschrijven wat het belang is van representativiteit/representatie voor een democratische rechtsstaat. Tevens kun je beredeneren hoe er vanuit verschillende visies geoordeeld wordt over representativiteit binnen een specifieke context.

Bedreigingen voor de bindingen in de samenleving binnen een specifieke context

Je kunt in hoofdlijnen aangeven welke potentiële bedreigingen binnen een specifieke context zijn afgenomen respectievelijk toegenomen en welke invloed deze bedreigingen hebben op bindingen in de samenleving.

Overheidsbeleid en standpunten van politieke partijen

Je kunt onderscheiden welke uitgangspunten ten grondslag liggen aan het overheidsbeleid en hoe de verschillende politieke stromingen door middel van beleid invloed trachten uit te oefenen op de mate van sociale cohesie in de samenleving.

DOMEIN E: VERANDERING (BINNEN EEN SPECIFIEKE CONTEXT)

Veranderingsprocessen rationalisering, individualisering en institutionalisering

Je kunt beschrijven hoe rationalisering, individualisering en institutionalisering worden beschouwd als typerend voor de ontwikkeling van westerse samenlevingen van traditioneel naar modern.

Veranderingsprocessen staatsvorming, democratisering en globalisering

Je kunt beschrijven hoe staatsvorming, democratisering en globalisering worden beschouwd als typerend voor de ontwikkeling van westerse samenlevingen van traditioneel naar modern.

Effecten van veranderingen binnen een specifieke context (alleen bij college-examen)

Je kunt uitleggen welke veranderingen zich hebben voorgedaan binnen een specifieke context en wat daarvan de effecten zijn op de machtsverhoudingen in de samenleving.

Standpunten van politieke stromingen over vraagstukken die samenhangen met modernisering (alleen bij college-examen)

Je kunt binnen een specifieke context onderscheiden welke standpunten de politieke stromingen innemen ten aanzien van maatschappelijke vraagstukken die verband houden met modernisering.

DOMEIN F: ANALYSE VAN EEN SOCIALE ACTUALITEIT

Informatie verwerven over een actualiteit

Je kunt informatie selecteren over een actuele gebeurtenis met maatschappijwetenschappelijke relevantie, zowel over feiten als ook over de verschillende meningen die erover bestaan. Tevens kun je verschillende groepen en belangen onderscheiden die een rol spelen in deze actuele gebeurtenis.

Selectie van hoofd- en kernconcepten toepassen op een actualiteit

Je kunt een actualiteit analyseren met behulp van hoofd- en kernconcepten.

Een uitgebreide beschrijving van de examenstof is te vinden op in de [syllabus](#) op [Examenblad.nl](#).

COLLEGE VOOR TOETSEN EN EXAMENS

Het College voor Toetsen en Examens is namens de overheid verantwoordelijk voor de kwaliteit en het niveau van de centrale examens en toetsen in Nederland. Het heeft verschillende examens en toetsen onder zijn hoede.

[cvte.nl](https://www.cvte.nl)

SAMEN BOUWEN WE AAN GOEDE TOETSEN EN EXAMENS

 Centrale Eindtoets primair onderwijs: de eindtoets die de overheid aanbiedt aan leerlingen uit groep 8. De uitkomst is een advies voor het best passende brugklatype. [Centraleeindtoetspo.nl](https://www.centraleeindtoetspo.nl)

 Centrale examens voortgezet onderwijs: het centrale deel van de eindexamens vmbo, havo of vwo. Het diploma geeft toegang tot passend vervolgonderwijs. [Examenblad.nl](https://www.Examenblad.nl)

 Staatsexamens voortgezet onderwijs: examens voor iedereen die individueel of op vso-scholen niet in staat is via het regulier voortgezet onderwijs examen af te leggen. [Staatsexamensvo.nl](https://www.Staatsexamensvo.nl)

 Centrale examens middelbaar beroeps-onderwijs: centrale examens Nederlandse taal en Engels voor studenten in het mbo. De uitkomst is onderdeel van het mbo-diploma. [Examenbladmbo.nl](https://www.Examenbladmbo.nl)

 Staatsexamens Nederlands als tweede taal: examens Nederlandse taal voor iedereen die Nederlands niet als moedertaal heeft. Het diploma toont aan dat het Nederlands voldoende is voor werk of opleiding. [Staatsexamensntz.nl](https://www.Staatsexamensntz.nl)